

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра корекційної педагогіки та інклюзивної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«Використання лепбуків у
корекційній роботі з дошкільниками з
інтелектуальними порушеннями»**

Виконала: студентка 2 курсу групи
KorOs1-M18z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
за освітньою програмою
Олігофренопедагогіка. Логопедія
Мішеніна Анжела Володимирівна

Керівник:
Докучина Т.О., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри корекційної
педагогіки та інклюзивної освіти

Кам'янець-Подільський - 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЛЕПБУК» У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ...	8
1.1. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.....	8
1.2. Педагогічні технології виховання та розвитку дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.....	17
1.3. Лепбук як інноваційна технологія корекційно-виховної роботи	26
Висновки з розділу 1.....	35
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНОСТІ УЯВЛЕНЬ ПРО НАВКОЛИШНЄ У ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ	37
2.1. Обґрунтування методик та аналіз вивчення рівня сформованості уявлень про навколишнє у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями	37
2.2. Дослідження рівня сформованості уявлень про навколишнє у дітей 6-го року життя з інтелектуальними порушеннями.....	43
Висновки з розділу 2.....	54
РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЕПБУКІВ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	55
3.1. Використання лепбуків у корекційній роботі з формування уявлень про навколишній світ з дошкільниками з інтелектуальними порушеннями.....	55
3.2. Аналіз результатів експериментальної роботи.....	62

	3
Висновки з розділу 3.....	71
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні відбувається зміна освітньої парадигми, активний пошук ефективних засобів та методів навчання, створення інноваційних технологій для забезпечення продуктивного освітнього процесу. Розглядаючи це питання, слід звернутися до законодавчих та нормативних документів, а саме Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Закони України «Про дошкільну освіту», «Про освіту» та «Про охорону дитинства». У змісті даних документів вказано, що пріоритетами державної політики в розвитку дошкільної освіти у XXI столітті є: особистісна орієнтація, формування гуманістичних цінностей, оновлення принципів, змісту та освітніх технологій; орієнтація на формування життєвої компетентності дитини; забезпечення фізичного, психологічного та морального здоров'я; пріоритет інтересів дитини перед усіма іншими; формування свідомого, відповідального ставлення до життя.

До сьогодні, у системі спеціальної освіти вивчались різні аспекти проблеми корекційно-виховної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями (В. Бондар, Л. Вавіна, І. Єременко, В. Липа, С. Миронова, В. Синьов, Н. Стадненко, О. Хохліна та ін.). Вчені виділили загальні та специфічні ознаки даної категорії дітей і обґрунтували особливості корекційно-освітньої роботи з ними. Проблема виховання дошкільників з інтелектуальними порушеннями стала предметом досліджень таких науковців: А. Висоцької, Г. Блеч, І. Гладченко, О. Катаєвої, А. Міненко, О. Стребелевої, С. Трикоз, О. Чеботарьової та ін.

Питанню пізнавальної діяльності були присвячені ґрунтовні дослідження вітчизняних науковців С. Гончаренко, А. Корнієнко, А. Обухівської, Н. Стадненко, М. Штівельман та інших, де розглядалися особливості пізнавальної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями, ставлення їх до навчання та інших видів діяльності.

Розвитку пізнавальної діяльності дошкільників з інтелектуальними порушеннями надається провідна роль у системі корекційно-виховної роботи у спеціальних дошкільних закладах. У зв'язку з недостатнім розвитком пізнавальної та емоційно-вольової сфери дітей з інтелектуальними порушеннями, важливого значення у процесі корекційної роботи набуває реалізація напряму формування уявлень про навколишнє середовище. Модернізація сучасної освіти відповідно до Державної національної програми «Освіта. Україна XXI століття» вимагає удосконалення змісту особистісно орієнтованої освіти, пошук та створення новітніх технологій навчання у роботі з дітьми. Натомість, В. Синьов та А. Шевцов наголошують, що у рамках корекційної педагогіки необхідно апробувати такі новітні технології навчання і форми організації освітнього процесу, що сприятимуть підвищенню його ефективності. Недосконалість пізнавальної сфери дошкільників з інтелектуальними порушеннями свідчить про необхідність спеціально організованої корекційно-виховної роботи та підбору ефективних дидактичних матеріалів та методів.

У сучасній корекційній освіті одним з перспективних методів для корекції та розвитку пізнавальних процесів дошкільників з інтелектуальними порушеннями є педагогічна технологія «лепбук». Інтерактивна папка дає змогу дітям в ігровій формі засвоїти матеріал з певної теми, при цьому активно взаємодіяти з вихователем та однолітками, поєднуючи різні види діяльності та постійно оновлюючи змістове наповнення посібника.

Таким чином, особливості порушень пізнавальної сфери дітей даної категорії і, відповідно, методи, засоби і технології її формування та корекції залишаються недостатньо вивченими. Тому питання щодо використання технології «лепбук» у корекційно-виховній роботі для формування уявлень про навколишнє середовище у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями є на сьогодні актуальним і потребує подальшого вивчення та експериментального впровадження.

Мета – експериментально перевірити ефективність використання лепбуків у корекційній роботі з формування уявлень про навколишній світ з дошкільниками з інтелектуальними порушеннями.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми використання інноваційних технологій у корекційній роботі з дошкільниками з інтелектуальними порушеннями.

2. Дослідити рівень сформованості уявлень про навколишнє у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

3. Експериментально перевірити ефективність використання лепбуків у корекційній роботі з формування уявлень про навколишній світ з дошкільниками з інтелектуальними порушеннями.

Об'єкт дослідження – корекційна робота з формування уявлень про навколишній світ у дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження – використання лепбуків у корекційній роботі з формування уявлень про навколишній світ з дошкільниками з інтелектуальними порушеннями.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні: систематичне і цілеспрямоване використання інтерактивних папок - лепбуків дозволить підвищити пізнавальний інтерес; виготовлення наочного матеріалу та оформлення папок ефективно вплине на розвиток зв'язного мовлення; можливість залучення батьків до спільної корекційно-виховної роботи. За таких умов формування уявлень про навколишнє відбуватиметься ефективніше.

Методи дослідження:

- а) теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація;
- б) емпіричні: вивчення психолого-педагогічної літератури, практичні вправи, дидактичні ігри, спостереження, педагогічний експеримент;
- в) статистичні: методи математичної обробки експериментальних даних.

Практичне значення одержаних результатів: результати дослідження можуть бути використані студентами під час проходження педагогічної практики в закладах дошкільної освіти в освітньому процесі, вихователями закладів дошкільної освіти та фахівцями в навчально-розвивальних центрах.

Експериментальна база дослідження. Комунальний заклад «Навчально-реабілітаційний центр» Криворізької міської ради Дніпропетровської області. В експерименті брали участь 20 дітей 6-го року життя з інтелектуальними порушеннями групи № 2 та групи № 3 (ЕГ -10 дітей, КГ – 10 дітей).

Апробація результатів дослідження здійснювалась на наукових конференціях студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка за підсумками НДР у 2019, 2020 р.р. Результати дослідження представлено у науковій публікації.

Структура роботи. Вступ, три розділи, висновки з розділів, загальні висновки, список використаних джерел – 81 позиція (з них електронні – 10), додатки. Загальний обсяг роботи – 112 (основна частина – 80 сторінок). Додатки на 32 сторінки.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблеми щодо використання лепбуків у корекційно-виховній роботі з формування уявлень про навколишнє у дітей 6-го року життя з інтелектуальними порушеннями дозволило зробити наступні висновки, згідно поставлених завдань. Вивчивши науково-методичну літературу зі спеціальної педагогіки з'ясували зміст поняття «корекційно-виховна робота». Окрім цього визначили у Програмі розвитку та виховання дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю орієнтовні показники дітей 6-го року життя з інтелектуальними порушеннями щодо формування уявлень про навколишнє.

З'ясували особливості організації корекційно-виховної роботи зі старшими дошкільниками з порушеннями розумового розвитку. Організація корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності у дітей передбачає розвиток та корекцію процесів пам'яті, мислення, сприймання, уваги, мовлення. Тож, визначили, що розвитку пізнавальної діяльності сприяє реалізація напряму «Ознайомлення з навколишнім», що базується на накопиченні чуттєвого досвіду та активному розвитку мислення та зв'язного мовлення. Успішність корекційної складової забезпечується дотриманням принципів спеціальної освіти, засобами, методами та новітніми технологіями навчання дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

Однією з перспективних інноваційних технологій для корекції та розвитку пізнавальних процесів є лепбук. Це дидактичний посібник, що містить ілюстрації, таблиці, набори карток з текстом, дидактичні ігри, сюжетними картинками, проблемні ситуації та практичні завдання, які можна застосувати на групових чи індивідуальних заняттях в спеціальному ЗДО та вдома. На думку педагогів та психологів, систематизація матеріалу за темами сприяє кращому накопиченню знань та формуванню уявлень, а використання посібника забезпечує активізацію освітнього процесу і створює умови для інтелектуального, особистісного та творчого розвитку кожного вихованця.

Розглянули специфіку ефективності лепбуків у виховній та розвивальній роботі зі старшими дошкільниками з інтелектуальними порушеннями. Інтерактивний посібник дає змогу засвоювати необхідний матеріал в ігровій формі. Його змістове наповнення передбачає завдання для формування уявлень про навколишнє, проблемні ситуації та логічні завдання для розвитку та корекції пізнавальних процесів, плани-схеми для розуміння та формування уявлень про причинно-наслідкові зв'язки між живою та неживою природою, добірку практичних завдань для формування бережливого ставлення до природи тощо. При цьому дитина граючись – навчається, розвивається зв'язне мовлення, допитливість, пізнавальна мотивація та активність, інтелектуальні здібності.

Для перевірки теоретичних припущень було проведено експериментальне дослідження щодо ефективності використання лепбуків у корекційній роботі з формування уявлень про навколишній світ з старшими дошкільниками з інтелектуальними порушеннями.

На першому етапі було досліджено якісну сформованість уявлень про навколишнє у дітей шостого року життя. Для діагностики підібрали експериментальні методики – «Поштова скринька», «Розділи на групи», «Четвертий зайвий», «Нісенітниця», які дали змогу визначити наявні рівні розвитку мислення, зв'язного мовлення та елементарних уявлень про навколишнє. За отриманими якісними показниками експериментального дослідження на констатувальному етапі визначили, що наявний рівень уявлень про навколишнє у дітей 6-го року життя з інтелектуальними порушенням у більшості є низьким. Результати констатувального експерименту засвідчили необхідність розробки та впровадження формувального з метою підвищення рівня сформованості уявлень дошкільників з інтелектуальними порушеннями про навколишній світ.

У процесі формувального експериментального дослідження було розроблено змістове наповнення лепбуків про навколишній світ, проведено знайомство та опрацювання інтерактивних папок – лепбуків за п'ятьма

темами: «Подорожуємо з Капітошкою» (пори року), «У саду та на городі» (овочі та фрукти), «Незвичайні пригоди у тваринному світі з їжачком Кольком Колючкою» (тварини), «Світ птахів», спільно виготовили лепбук на тему «Дивовижний світ рослин». Використання лепбуків відбувалось на заняттях та в режимних моментах.

Завдяки проведеній корекційній роботі збільшилися показники середнього рівня: 42,5% дітей з інтелектуальними порушеннями навчилися виділяти певні ознаки у тварин і рослин, іноді допускали помилки, ситуативно проявляли знання про властивості предметів, однак значно краще виявляли пізнавальний інтерес до навчання, виконували практичні завдання та на достатньому рівні сформували уявлення про бережливе ставлення до навколишнього світу.

На основі проведеного дослідження можемо дійти висновку, що в результаті систематичної і цілеспрямованої роботи з використання лепбуків у дошкільників з інтелектуальними порушеннями зростає рівень пізнавальної активності в процесі ознайомлення з навколишнім, розвивається зв'язне мовлення та активний словник, однак це потребує часу та систематичності в корекційно-виховній роботі.

Перспективними напрямками дослідження визначаємо розробку лепбуків для дітей молодшого та середнього дошкільного віку, що дозволить розробити комплекс для систематичного та послідовного використання лепбуків у корекційній роботі з формування уявлень про навколишній світ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блеч Г.О. Використання бесіди у процесі ознайомлення з навколишнім дошкільників з розумовою відсталістю. *Збірник наук .праць Кам'янець-Подільського націон. унів-ту імені І.Огієнка: Серія соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський: Медобори -2006, 2012. № 21. С.8 –13.*
2. Блеч Г. О. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» (Програма ознайомлення з навколишнім, методичні рекомендації, дидактичні матеріали). Київ, 2012. 96 с.
3. Блеч Г.О. Методичні рекомендації до організації корекційно-виховної роботи з формування уявлень про навколишнє середовище у розумово відсталих дошкільників. *Теорія і практика олигофренопедагогіки та спеціальної психології*. Київ, 2012. № 7. С. 11 – 21.
4. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) ; наук. кер.: А. М. Богуш. Київ: Видавництво, 2012. 28 с.
5. Бондар В. І. Основні напрями та перспективи розвитку дефектологічної науки в Україні. *Дефектологія*. 1999. № 3. С.2 – 6.
6. Бондар В. І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: навч. посіб. Київ: Наш час, 2005. 176 с.
7. Вавіна Л. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навч. посіб. Суми: «Університетська книга», 2008. 302 с.
8. Венгер А. Л., Венгер Л. А. Домашня школа мышлення. Москва: «Знание», 1994. 240 с.
9. Выготский Л. С. История развития высших психических функций: в 6 т. Москва: Педагогика, 1983. Т.3. 328 с.
10. Выготский Л. С. Мышление и речь: в 6 т. Москва: Педагогика. 1982. Т.2 : Проблемы общей психологи, 504 с.
11. Выготский Л. С. Основы дефектологии: в 6 т. ; под ред. Т. Власовой. Москва: Педагогика.1983. Т.5. 368 с.

12. Выготский Л. С. Проблемы развития психики: в 6 т. ; под ред. А. Матюшкина. Москва: Педагогика.1983. Т.3. 368 с.
13. Власова Т. А. О детях с отклонениями в развитии. URL: <https://www.twirpx.com/file/387994/> (дата звернення 18.03.2020).
14. Гавриш Н. В. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Луганськ: Альма-матер, 2004. 131 с.
15. Гатовская Д. А. Лэпбук как средство обучение в условиях ФГОС. *Проблемы и перспективы развития образования*.2015. № 4. С. 162-164.
16. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 357 с.
17. Дидактичні та методичні засади спеціальної освіти розумово відсталих дошкільників: нав.-метод. посіб. ; Н. Макарчук, А. Висоцька, О. Чеботарьова, А. Міненко, С. Трикоз, Г. Блеч. Київ. 2014. 337 с.
18. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ, 2004. С. 56-72.
19. Доучина Т. О. Створення ситуації успіху в навчально-виховній роботі з розумово відсталими дітьми молодшого шкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка». Київ, 2013. 20 с.
20. Дульнев Г. М. Учебно-воспитательная работа во вспомогательной школе. Москва: Просвещение, 1981. 176 с.
21. Екжанова Е. А., Стребелева Е. А. Коррекционно-развивающее обучение и воспитание. Москва: Просвещение, 2005. 272 с.
22. Єременко І. Г. Олігофренопедагогіка. Київ: «Вища школа», 1985. 328 с.
23. Єременко І. Г. Основи спеціальної дидактики. Київ: Рад. школа, 1975. 210 с.
24. Забрамная С. Д. Практический материал для проведения психолого-педагогического обследования детей: пособие. Москва: ВЛАДОС, 2005. 32 с.
25. Забрамная С. Д. Психолого-педагогическая діагностика умственного

развития детей: учеб. пособие для студентов педвузов и ун-ов. Москва: Просвещение, Владос, 1995. 112 с.

26. Запорожец А. В. Избранные психологические труды. В 2 т. Психологическое развитие ребенка. Москва: Педагогика, 1986. Т. 1. 320 с.

27. Запорожец А. В. Избранные психологические труды. Москва: Педагогика, 1986. 323 с.

28. Засенко В., Колупаєва А. Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. *Особлива дитина: навчання і виховання*. № 3. 2014. С. 20-30.

29. Золотоверх В. Нариси з історії спеціальної дошкільної педагогіки: монографія. Київ: Науковий світ, 2004. 196 с.

30. Катаева А. А., Стребелева Е. А. Дидактические игры и упражнения в обучении умственно отсталых дошкольников: кн. для учителя. Москва: «БУК-МАСТЕР», 1993. 191 с.

31. Катаева А. А., Стребелева Е.А. Дошкольная олигофренопедагогика: учеб. для студ. Москва: ВЛАДОС, 1998. 208 с.

32. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ: «АТОПОЛ», 2011. 273 с.

33. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: «Саміт-Книга», 2009. 272 с.

34. Концепція дошкільної освіти дітей з розумовою відсталістю. URL: http://lib.iitta.gov.ua/1349/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf (дата звернення: 10.03.2020)

35. Крутій К. Л. Лепбук як дослідницький проект дошкільників. URL: <http://ukrdeti.com/lepbuk-yak-doslidnickij-proekt-doshkilnika> (дата звернення: 15.03.2020).

36. Лебединская К. С. Вопросы дифференциальной диагностики. URL:

<https://alldf.ru/ru/articles/almanah-9/voprosy-differencialnoj-diagnostiki> (дата звернення: 22.12.2020).

37. Лебединский В. В. Нарушение психического развития в детском возрасте: учеб. пособие для студ. психол. фак. высш. учеб. заведений. Москва: «Академия», 2003. 144 с.

38. Левина Р. Е. Характеристика общего недоразвития речи. *Основы теории и практики логопедии*. 1968. С. 67–85.

39. Леонтьев А. А. Исследования детской речи. Основы теории речевой деятельности. Москва: Просвещение, 1974. 368 с.

40. Лепбук Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Лепбук> (дата звернення: 11.05.2019).

41. Лепская Н. И. Язык ребенка (онтогенез речевой коммуникации). Москва: Наука, 1997. 151 с.

42. Липа В. А. Психологические основы педагогической коррекции. Славянск, 2001. 232 с.

43. Лубовский В. И. Специальная психология : учеб.пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений.2-е изд., испр. Москва: «Академия», 2005. 464 с.

44. Лукашук О. С. Лэпбук – новая форма организации образовательной деятельности. СПб, 2016. С. 12.

45. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. Київ: Вища школа, 1974. 223 с.

46. Матвеева М. П., Миронова С. П. Корекційна робота у системі освіти дітей з вадами розумового розвитку. Кам'янець-Поділ., 2005. 164 с.

47. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручю Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка, 2015. 312 с.

48. Миронова С. П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підруч. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка, 2014. 260 с.

49. Морозова Н. Г. Формирование познавательных интересов у аномальных детей. Москва: Просвещение, 1969.

50. Національна доктрина розвитку освіти в Україні XXI століття: Наказ Президента України від 17.04.02 р. № 347/2002. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 12.09.2019).
51. Немов Р. С. Психологія. Книга 3. Психодіагностика. Москва: Владос, 1995. 640 с.
52. Нізевич О. В. Корекція мислення розумово відсталих учнів молодших класів на уроках української мови: атореферат дис. канд. пед. наук, 13.00.03. Київ, 2010. 27 с.
53. Певзнер М. С. Динаміка розвитку дітей-олігофренов. Москва: Академія педагогічних наук РСФСР, 1963. 223 с.
54. Певзнер М. С. Основные направления в изучении олигофрении. *Дефектология*. 1970. № 2. С. 40.
55. Петренко Л. Лепбук як навчальна технологія у початковій школі. *Заступник директора школи*. 2018. № 11. С. 51-55.
56. Пєхота О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2003. 255 с.
57. Пляцок А. Використання технології «лепбук» в роботі з дошкільниками. Навч.-метод. посіб. Вінниця: КУ «ММК», 2017. 45с.
58. Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю. URL: <http://kirc.kupyansk-rada.gov.ua/info/page/12115> (дата звернення: 14.11.2019).
59. Про дошкільну освіту. Закон України № 2628-III від 11.07.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 10.11.2019).
60. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.10.2019).
61. Про охорону дитинства. Закон України № 2402-III від 26.04.2001 р. URL: <https://pensia.ua/ua/baza-znan/normativno-zakonodavcha-baza/item/944-zakon-ukrainy-2402-iii-vid-26-04-2001> (дата звернення: 21.10.2019).
62. Ринчковська Т., Соломонюк С. Створюємо лепбуки для опанування ідей сталого розвитку. Вихователь – методист дошкільного закладу. 2017.

№ 8. С. 46-52.

63. Рубинштейн С. Я. Психология умственно отсталого школьника: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Дефектология». Москва: Просвещение, 1986. 3-е изд. 192 с.

64. Савчук Л. О. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Вісник НДЛ інклюзивної освіти*. 2013. № 4. 53 с.

65. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Ч. 2. Навчання і виховання дітей. К.: Видво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 224 с.

66. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Ч. I. 238с.

67. Синьов В. М. Українська психопедагогіка на сучасному етапі еволюції системи спеціальної освіти. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Серія: соціально-педагогічна. 2006. Вип. V. С. 46–50.

68. Синьов В. М., Матвєєва М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. К.: Знання, 2008. 359 с.

69. Сластенин В. А. Педагогика: учебн. пособ. для студентов. Москва : Академия, 2002. С. 296-306.

70. Соловьев И. М. Особенности познавательной деятельности учащихся вспомогательной школы. Москва: Издательство АПН РСФСР, 1953. 153 с.

71. Соловьев И. М. Психология познавательной деятельности нормальных и аномальных детей. Москва: Просвещение, 1966. 223 с.

72. Стадненко Н. М., Матвєєва М. П., Обухівська А. Г. Нариси з олігофренопсихології. Кам'янець-Подільський: Інформ.-вид. відділ Кам'янець-Подільськ. держ.ун-ту, 2002. 200 с.

73. Стребелева Е. А. Специальная дошкольная педагогика: Учебное

пособие; под ред. Е. А. Стребелевой. М.: Академия, 2002. 312 с.

74. Стребелева Е. А. Формирование мышления у детей с отклонениями в развитии: кн. для педагога-дефектолога. Москва: ВЛАДОС, 2005. 180 с.

75. Супрун М. Окремі методологічні проблеми сучасних історикопедагогічних досліджень в галузі корекційної педагогіки. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.- метод. зб. 2001. Вип. С. 21–26.

76. Тихеева Е. И. Развитие речи детей. Москва: Просвещение, 1981. 216 с.

77. Хохліна О. П. Корекційно-розвивальна робота в системі загальної освіти. Дефектологія. 2000. № 2. С. 11.

78. Хохліна О. П. Підготовка розумово відсталої дитини до навчання в школі. Підготовка до школи дітей з особливими потребами в умовах сім'ї: Поради Батькам. Київ: Науковий світ, 2005. С. 163-184.

79. Хохліна О. П. Розумово відстала дитина. Діти з особливими потребами: Поради батькам. Київ: Науковий світ, 2004. С.151-169.

80. Чеботарьова О. Сучасні підходи до трудового навчання учнів із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2017. № 4 (84). С. 56–65.

81. Шило С. І. Удосконалення навчально-виховного процесу на основі впровадження інноваційних технологій як засіб розвитку творчої особистості учасників педагогічного процесу. Запоріжжя, 2014. 30 с.